

Waldemar Rezmer

Polsko-Ukraińskie Forum Historyków – Kijów, 3-4 listopada 2015 r.

Wypowiedź na sesji drugiej: Cele, zadania, metody, terminy pracy Polsko-Ukraińskiego Forum Historyków – 3 listopada 2015 r.

Preambuła:

Truizmem jest stwierdzenie, iż droga do prawdy jest często długa i trudna, najeżona najrozmaitszymi przeszkodami. Najczęściej mają one charakter subiektywny, nie wszyscy bowiem chcą z prawdą się zmierzyć. Burzy ona bowiem ich dobre samopoczucie, zmusza do zrewidowania poglądów i przekonań, utrwalanych i hołubionych przez dziesięciolecia. W dzisiejszej Polsce przekonanie, że musi zostać ujawniony pełny obraz zbrodni dokonanej na mieszkańcach południowo-wschodnich terenów II Rzeczypospolitej w latach II wojny światowej, to aksjomat. Polacy na podstawie swoich historycznych doświadczeń wiedzą bowiem, iż nie ma mowy o normalnych dobrosąsiedzkich stosunkach Polski z Ukrainą, bez ostatecznego rozwiązania zbrodni wołyńskiej (w takim bowiem myślowym skrócie tkwi w świadomości historycznej Polaków).

Dlatego też powinniśmy poprzeć wysiłek podjęty przez kierownictwa polskiego i ukraińskiego Instytutu Pamięci Narodowej, aby uzyskać pełną wiedzę o przyczynach, przebiegu i skutkach tragedii mieszkańców Wołynia i Małopolski Wschodniej. Tylko po rzetelnym wyjaśnieniu wszystkich bolesnych kwestii będzie można oczekiwać faktycznego, a nie tylko werbalnego i oficjalnie zadekretowanego, pojednania między Polakami a Ukraińcami. Doświadczenia kilkunastu lat uczestnictwa w seminariach „Polska-Ukraina: trudne pytania”, mówią mi, że prawda o tym, co się zdarzyło w stosunkach polsko-ukraińskich w pierwszej połowie XX wieku, coraz mocniej i szybciej przenika i utrwala się w świadomości historycznej Polaków i Ukraińców. Wszyscy, którzy w tym pomagają zasługują na nasz szacunek i głęboką wdzięczność, gdyż działają w dobrze pojętym interesie obu narodów.

Taką inicjatywą z całą pewnością jest to właśnie spotkanie, inaugurujące regularne kontakty polskich i ukraińskich historyków, w celu zbadania polsko-ukraińskich stosunków w pierwszej połowie XX wieku. Mam nadzieję, że dzisiejsze zebranie nie będzie jednorazowym przedsięwzięciem, lecz przekształci się w Polsko-Ukraińskie (lub Ukraińsko-Polskie) Forum Historyków, które zajmie się kluczowymi problemami najnowszych dziejów obu naszych państw i narodów. Nie mam najmniejszych wątpliwości, iż w pierwszym rzędzie należy podjąć kwestię najboleśniejszą, tj. zagładę Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w okresie II wojny światowej.

Aby wspomniane przedsięwzięcie zakończyło się oczekiwanymi rezultatami, aby uniknąć niepotrzebnych i czasochłonnych dyskusji i sporów, należy rozstrzygnąć kilkanaście kwestii o charakterze programowym i organizacyjno-technicznym.

W imieniu zespołu polskich historyków pozwolę sobie je przedstawić i poprosić o podjęcie wiążącej decyzji:

Program (propozycja)

I część Forum. Kwestie organizacyjne i zasady pracy – zatwierdzenie

1. Nazwa.

Proponujemy: Polsko-Ukraińskie Forum Historyków.

We wcześniejszych wypowiedziach, korespondencji, a nawet w oficjalnym komunikacie ukraińskiego IPN z pierwszego posiedzenia ukraińskiego zespołu historyków (odbyło się 16 września 2015 r. w Kijowie) występuje nazwa: Polsko-Ukraińskie Forum Dialogu Historyków.

Uzasadnienie: Forum – miejsce, gdzie przedstawia się ważne sprawy publiczne (w naszym wypadku dotyczące historii) do rozważenia, osądzenia i załatwienia (zob. Władysław Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 1994, s. 178, hasło: forum. Podobnie *Słownik języka polskiego*, t. I, Warszawa 1988, s. 606, hasło: forum). Ponieważ dialog jest immanentnym składnikiem każdego forum, nie ma sensu uwidocznić tego w nazwie naszego Forum. Zwrócili na to uwagę członkowie polskiego zespołu, na swoim pierwszym posiedzeniu 28 lipca 2015 r. w Warszawie.

2. Przewodnictwo na posiedzeniach.

Proponujemy: obrady będą prowadzone przez dwie osoby – przewodniczących polskiego i ukraińskiego zespołu historyków. W razie nieobecności któregoś z nich, druga strona deleguje ze swojego składu osobę, która czasowo będzie pełniła rolę przewodniczącego.

3. Dokumentowanie obrad.

- a) pisemny protokół,
- b) nagranie elektroniczne przebiegu obrad (dyktafon)
- c) komunikat końcowy

Ad. a). Należy ustalić i zatwierdzić:

- kto wyznacza protokolanta (protokolantów)?,
- wgląd do protokołu i nanoszenie uwag do swoich wypowiedzi mają wszyscy uczestnicy Forum,
- kto zatwierdza i podpisuje protokół? Czy przyjęcie protokołu odbędzie się w formie głosowania członków Forum? Czy dokonują tego w ostatniej części każdego posiedzenia przewodniczący zespołów, po zapoznaniu z jego treścią stałych członków Forum? Czy też podpisują tylko protokolanci?

Ad. b) Proponujemy nagrywanie przebiegu obrad na nośniku elektronicznym, na dyktafonie. Jest to niezbędne do odtworzenia przebiegu dyskusji na nośniku papierowym).

Do rozważenia, czy rejestrować przebieg obrad kamerą?

Czy nagrany kamerą przebieg obrad upubliczniać? Kiedy i w jaki sposób? Czy cały nagrany przebieg obrad umieszczać w internecie? Kto będzie decydował o tym kiedy i w jakiej postaci nagranie zostanie udostępnione w Internecie? Czy obie strony będą robiły to równoległe za porozumieniem i w takiej samej formie (to znaczy w całości czy tylko w wybranych fragmentach np. same referaty)? W trakcie debaty najpewniej będą pojawiać się emocje, być może też negatywne, oby nie. W każdym razie nie chodzi o autocenzurę, ile o wyeliminowanie niepotrzebnych błędów językowych, czy nieprzemyślanych do końca słów/sformułowań, które mogą zostać wypowiedziane w atmosferze podgrzanej dyskusji. Publikacja w Internecie takiego komfortu nie daje.

Ad. c). Komunikat końcowy z każdego posiedzenia powinien być wspólny. Jego treść najpierw będzie przedstawiona wszystkim stałym członkom Forum, którzy mogą zgłaszać swoje uwagi i postulować naniesienie poprawek. Ostateczną treść zatwierdzają swoim podpisem przewodniczący. Dopiero wtedy może zostać upubliczniony.

4. Posiedzenia planarne.

Odbywają się dwa razy w roku, na przemian w Polsce i na Ukrainie. Miejsce obrad wyznacza każdorazowo organizatorzy Forum: Instytuty Pamięci Narodowej Polski i Ukrainy.

Ze względów organizacyjnych miejsce obrad i ich termin powinny być podane do wiadomości stałych uczestników Forum z odpowiednim wyprzedzeniem (co najmniej 3 miesiące).

5. Posiedzenia zespołów narodowych.

W razie potrzeby przewodniczący mogą zwoływać spotkania członków swoich narodowych zespołów. Wtedy jednak zobligowani są do poinformowania o tym przewodniczącego zespołu drugiej strony oraz kierownictw polskiego i ukraińskiego Instytutu Pamięci Narodowej.

6. Skład osobowy Forum:

Forum liczy 12 stałych członków: 6 historyków polskich i 6 historyków ukraińskich (ich lista została już podana i zaakceptowana).

W skład Forum wchodzi także sekretarze. Każda ze stron powołuje własnego sekretarza

W uzasadnionych merytorycznie przypadkach, jako referenci – eksperci, mogą w pracach Forum brać udział także osoby (nie więcej niż dwie) nie należące do stałego składu Forum. Osoby takie powinny być wcześniej zgłoszone przewodniczącemu drugiej strony wraz z merytorycznym uzasadnieniem konieczności czasowego włączenia ich do prac Forum.

Do dyskusji: czy konieczne jest uzyskanie zgody drugiej strony (np. przewodniczącego zespołu) na ich uczestnictwo w posiedzeniu?

7. Obie strony powołają własnych sekretarzy, którzy będą odpowiadać za kwestie organizacyjne i techniczne.

8. W obradach Forum mogą brać udział w charakterze obserwatorów przedstawiciele kierownictw obu Instytutów.

8. Posiedzenia Forum są zamknięte dla publiczności i mediów. Informacje o podejmowanej tematyce i efektach prac znajdują się we wspólnym komunikacie.

9. Zakres merytoryczny Forum.

Forum powinno skoncentrować swoją uwagę na okresie 1939-1947, gdyż właśnie on najmocniej ciąży na stosunkach polsko-ukraińskich.

Na każdym Forum przedstawiane są dwa referaty na wcześniej uzgodniony i zatwierdzony temat.

Lista docelowych zagadnień badawczych (tematów) powinna być przedyskutowana i zatwierdzona na I Forum. W razie potrzeby może ona ulec rozszerzeniu, Wymaga to jednak zgody członków Forum (lub zgody tylko przewodniczących – sprawa do wyjaśnienia).

9. Prezentowanie wyników prac.

Referaty wygłoszone na Forum wraz z dyskusją powinny być publikowane w formie książkowej, w dwóch wersjach językowych.

Kwestia do wyjaśnienia:

- czy jeden tom materiałów, ale dwujęzyczny?
- czy dwa tomy materiałów: jeden w języku polskim , drugi w języku ukraińskim?
- może dodatkowo wersja angielska?

Uważam, że ze względów praktycznych lepszym rozwiązaniem jest wydawanie odrębnych językowo tomów.

Prezentacja referatów i dyskusji w Internecie. Czy stworzyć osobną stronę internetową dla Forum. Czy też Instytuty będą podawały ich treść na swoich, istniejących już stronach?

10. Kto będzie odpowiadał za edycję w/w tomów? Czy będą dwa osobne zespoły wydawnicze? Czy też powstanie wspólny polsko-ukraiński zespół odpowiedzialny za redakcję (w tym tłumaczenie) i druk tomów?

11. Popularyzowanie dokonań Forum.

Za zgodą obu stron kierownictwa Instytutów mogą organizować publiczne dyskusje, seminaria i konferencje, na których będą prezentowane wyniki poszczególnych posiedzeń, zbierane postulaty i uwagi.

12. Rezultaty Forum.

Oprócz tomów materiałów z każdego posiedzenia, rezultatem Forum powinna stać się również:

- seria publikacji źródłowych dotyczących stosunków polsko-ukraińskich w latach 1939-1947, zawierających najistotniejsze dokumenty i źródła opisowe (relacje, wspomnienia, dzienniki, pamiętniki) przechowywane w archiwach i bibliotekach ukraińskich, polskich, niemieckich, rosyjskich i angielskich,
- audycje radiowe, telewizyjne i strony internetowe propagujące dokonania Forum,
- zainicjowanie nowych przedsięwzięć badawczych, których potrzeba uwidoczni się podczas prac Forum.